

Alemko GLUHAK
Zavod za lingvistička istraživanja HAZU
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb

INDOEUROPSKO *el- 'BITI'

Čini se mogućim da je postojao i indoeuropski korijen *el- (*Hel-) 'biti, postojati'. Osim u nekoliko indoeuropskih skupina, mogli bismo ga vidjeti u nekim česticama slavenskima (*li, lě*) i baltičkima (*lai*).

U hrvatskoj gramatičkoj, rječničkoj i jezičnosavjetničkoj tradiciji neki su se autori dotakli čestice *si* iz sklopova kao što su *jao si (ga) meni*, i "identificirali" ju kao dativ povratne zamjenice *sebe*.¹ To *si* zaista može u nekim slučajevima izgledati kao dativ, no ako se malo pažljivije promotre primjeri i dobro razmisli, vidi se da takvo povezivanje *si* s dativom ne ide baš najglade. Naprimjer, *blago li si meni* možemo pretvoriti u *blago li sebi meni* te u *blago sebi meni*, no time zaista nismo dobili ništa.

No kako možemo pročitati u etimološkoj i poredbenogramatičkoj literaturi, po svojem postanju taj *si* uopće nije dativ povratne zamjenice. Odgovarajuće *si* postoji i u drugim slavenskim jezicima, npr. kao drugi dio neodređenih zamjenica. U makedonskom imamo npr. u ovakvu sklopu: *Nekoj si profesor od Amerika došol do Skopje*. U slovenskom je to *si* u sklopovima *naj si, najsi, da si, dasi, kadar si bodi* 'bilo kada', *bodisi, naj si je pa* u *marsikdo, marsikdaj*. U slovačkom (dijal.) imamo npr. ovo: *starej babe leda hrable, a mladej len si muž* 'staroj babi neka budu (važne) grablje, mladoj pa (neka je) muž'. Češkom *kdosi, cosi, kdesi*, slovačkom *ktosi* 'netko, bilo tko, tko god', poljskom *ktos* odgovara ukrajinsko *xto-bud* (u ruskom *kto-nibud*), dakle kao da je u nas *tko-budi*, tojest bilo tko, tko god – a imamo slično *budi tko, budi koji, budkoji, butkoji* i sl. U starijem hrvatskom imamo takvo *budi* koje je po značenju takvo da ide prema potrebi s neodređenim zamjenicama pa u Akademijinu rječniku obrađivač toga dijela,

¹ Npr. u izdanjima gramatike Josipa Florschütza – npr. 1943, 204. – U Akademijinu je rječniku (sv. 62) taj *si* obrađivač toga dijela rječnika, Josip Jedvaj, dao u članku *sebe*, pa je *si* smješteno u odjeljak u kojemu za nj piše da je »kao neki pleonazam bez osobita značenja« – poslije onih primjera u kojima je *si* zaista *sebi*, slijedi *si* »u uzvičnim rečenicama«.

Đuro Daničić, piše (pod *biti*) da se taj imperativ »može razumjeti i kao da bi mjesto néga samoga stajala riječ *god*« – pa su dani primjeri za *budi tko*, *bud(i) ča*, *bud kakav*. Tako je i s *budi koji* i sl.

Sjetimo se još nekih upotreba upravo toga hrvatskoga starinskoga imperativa za 3. lice *budi: pravo ti budi* ('pravo ti bilo' optativ, 'neka ti bude/je pravo' imperativ), *budi Bog s nama* ('bio Bog s nama' optativ, 'neka je Bog s nama' imperativ).² To je sve veoma slično upotrebi našega *si*. A i *bōdi i *si skupa, nalazimo u staročehskom *čsobud'* i slovenskom *kdor si bodi*.

Kao što je poznato, taj *si zapravo je okamenjeni ostatak optativa glagola 'biti'. Srodni oblici u drugim indoeuropskim jezicima jesu naprimjer ovi: staroindijski optativ *syām*, *syāh*, *syāt*, *syāma*, *syāta*, *syuḥ* ('bio ja, neka budem' ... 'bili oni..., neka budu'), grčki optativ *eíēn*, *eíēs*, *eíē*, *eīmen*, *eīte*, *eīen* ('neka bih bio' ... 'neka bi bili/bile/bila'), latinski konjunktiv *sim*, *sīs*, *sit* (stlat. *siem*, *sies*, *siet*), *sīmus*, *sītis*, *sint* ('neka bih bio' ... 'neka bi bili/bile/bila'), starovisokonjemački prezent konjunktiv *sī*, *sīs(t)*, *sī*, *sīm*, *sīt*, *sīn* (njemački *sei*, *sei*, *sei*, *seien*, *seiet*, *seien*).

Za to su u praindоеuropskom jeziku bili 2.1.jd. *Hs-jéH-s > *sjēs, 2.1.mn. *Hs-iH-té > *sité – **Hs-* jest ništični prijevoini stupanj za **Hes-* > **es-* 'biti'. – Praslavenski bi odgovarajući optativi bili vjerojatno *simь, *si, *si, *simь, *site, **šetь/se?*. (Optativ je po postanju *bimь, a po upotrebi to je kondicional, koji danas imamo u čakavskom: *bin*, *bi*, *bi*, *bimo*, *bite*, *bi* i sl.).³

Valja napomenuti da su se praslavenski oblici imperativa (kakve i mi nasljeđujemo i danas, osim oblika za 3. lice s *nek(a)*) razvili od indoeuropskih oblika optativa. Može se reći da su imperativ, optativ i kondicional međusobno izmjenjivi.

Da se vratim na hrvatsku česticu *si*. – Evo nekih primjera:

O blago si tebi, (...) (Marko Marulić, pj. Lipo prigovaran'je razuma i človiaka, iz knj. Milan Moguš, Željko Bujas, *Kompjutorska konkordancija Marulićevih djela*, Zagreb 1980; u ARj: *O blago si tebi!*)

Jaoh si ve meni (...) (Marin Držić, *Djela*, Zagreb 1979, 351 i dr. — Dundo Maroje; govori Bokčilo)

Ajmeh si tužan ja! (ARj: Marin Gazarović, *Ljubica*, Mleci 1623, 123)

Lele si prilele! (ARj: Ivan Tomko Mrnavić, *Osmanšćica*, Rim 1631, 49)

Teško si onomu, koji (...) (Emerik Pavić, *Ogledalo temelja vire...*, Budim 1759, 585) itd.

² O takvu starinskom obliku imperativa za 3. lice u novijem jeziku, pišem u posebnom članku, koji će uskoro biti objavljen.

³ Podaci su iz Bezljaj III, 1995; Erhart 1982; Hamm 1970; Ivšić 1970; Jurišić 1992; ESSJ 1; Savčenko 1974.

Primjera ima mnogo i u jeziku bližem današnjem i u jeziku današnjem, npr.:

Blago ti si narodu, koji ima više takovih ljudi! (Mihovil Pavlinović, *Radišu Bog pomaže*, Zadar 1871, 14)

Nu jao si ga sto put onomu, koji se titra sa srcem njezinim. (Ante Kovačić, *Sabrane pripovijesti*, Zagreb 1910, 65 – Ladanjska sekta)

Blago si ga Jaglencu, kad je mlad! (Ivana Brlić-Mažuranić, *Priče iz davnine*, 1920, 87 – Bratac Jaglenac i sestra Rutvica)

Gledamo li samo za početak samo u hrvatskom jeziku, svakako treba uočiti poseban položaj čestice *li* u rečenici. U gramatikama današnjega standardnoga jezika ističe se da je njezino mjesto prvo poslije naglašene riječi. Npr., u HG 1997: »Iza naglašene riječi prva je vezničko-upitna zanaglasnica *li*. Do nje su glagolske zanaglasnice, a iza glagolskih zamjeničke: *Pitam se da li ćete mu vi moći pomoći.* (razg.)«. Dalje slijedi pravilo da glagolska zanaglasnica *je* bude iza zamjeničkih zanaglasnica (primjeri su za to ovi: *Bolesnik gubi smisao za okolinu, a svijest mu je pomračena.* (Lj. Jonke); *Vidio ga je samo jednom, onako u prolazu.* (R. Marinković), pa sljedeće, da ostale glagolske zanaglasnice imaju položaj ispred zamjeničkih (primjeri su za to ovi: *Seljaci su ih slali u Beč na vagone.* (M. Peić); *Još će mu i odražati ovaj mirni kunić.* (M. Božić); *Netko će nas dočekati.* (J. Horvat); *Znao sam da ćete je potražiti.* (R. Marinković).⁴

Gledamo li u drugim slavenskim jezicima, položaj čestice *li* sličan je.

Ono osnovno što se tiče položaja čestice *li* jest da ona, općenito govoreći, zauzima isti položaj kao i glagolske enklitike. To se naročito dobro vidi u pregledu u radu Stjepana Ivšića »Enklitike«⁵.

S. Ivšić piše za enklitičke čestice *li*, *že*, *bo*: »Od svih su enklitikâ najjače enklitične partikule, tj. one najjače teže k početku rečenice, te zato ne dolaze iza drugih enklitikâ. Tako je u staroslov. jeziku i u svima ostalim slav. jezicima. Izuzetak od toga pravila čini samo t.zv. etički dativ, koji može doći ispred enklitične partikule *li*« (96).

Čestica *li* smješta se zaista prema početku rečenice, i zato:

— može rastaviti imenicu od atributa (*dušq li tvojq za mę položiši?* Iv.13.38 Asem.Zogr.Mar.; NZ: *Život ćeš svoj položiti za mene?*),

— može rastaviti particip od pomoćnoga glagola (*мънѣлъ ли јеси?* Supr.176; *něšte li čbli nikoliže vь knigaxь* Mat.21.42 Asem.Zogr.Mar. = NZ *Zar nikada niste čitali u Pismima.*);

— može rastaviti broj od broja (*ne đvě li na desęte godině este vь đbni?* Iv. 11.9 Asem.Mar. = NZ *Nema li dan dvanaest sati?*)

⁴ HG 1997, t. 1990.

⁵ Ivšić 1967.

— ne može biti iza negacije *ne*
itd. (96–97)

Ovdje treba svakako spomenuti to da se slično ponaša i čestica *bo*, za koju bismo porijeklo trebali tražiti u korijenu **bheu-* 'biti'.

U hrvatskom je jeziku (i u drugim slavenskim jezicima) slično. Kako piše S. Ivšić za enklitičke čestice *li*, *bo*, *že*: »Od enklitičnih partikula najjača je partikula *li*«, »Od svih su enklitika enklitične partikule najjače, te zato dolaze prije zamjeničnih i glagolskih enklitika« (115). Izuzetaka je malo. »Glag. e. dolaze iza enklitičnih partikula.« (121)

U starijem je jeziku mjesto enklitičkoga oblika prezenta glagola *biti* bilo poslije zamjeničkih enklitika (*brzo mi su junaci brze konje pohitali, tere mi su poseli junačke dobre konje* i dr.) (122–3).

Taj je poredak sada drugačiji, i isti je kakav je i prije bio u kajkavskom (ali i danas ima onakav, prvo s glagolom, zatim zamjenica): u Vramca je npr. *kako ste ga videli idući na nebesa*, danas je isti poredak.

Kao da je s vremenom poredak uređen u skladu s jakošću čestice *li*, pa su joj se glagolski *rođaci* približili.

S. Ivšić u članku daje još primjere za slovenski, bugarski, ruski, poljski, češki, lužički (125–139).

Za praslavenske čestice **lě/(le)* i *li raznih uloga – emocionalne, restriktivne, intenzivne, distinktivne, upitne, uvjetne i drugih – ističe se njihova veza s baltičkima: s permissivnima litavskom *lai*, latvijskom *lai*, s priglagentom za optativ i kondicional pruskom *-lai* i drugima. Tumačenja su bila različita⁶. Svakako se radi o čestici drevnoga porijekla, a za *li još se ističe da joj je najtipičnija upotreba upitna⁷.

Detaljnju analizu dao je, pošavši od baltičkih čestica, Vladimir N. Toporov⁸.

Pruska glagolska čestica *-lai-* dodaje se infinitivnoj osnovi. V. N. Toporov ističe ono na što su ukazivali prijašnji autori: da je *-lai-* u upotrebi u zavisnim rečenicama, a u glavnim rečenicama njoj odgovara čestica *-sei*, *-sai*. Čestica *-lai* služi za kondicionalne konstrukcije, a čestica *-sei*, *-sai* za optativne.

Osim slavenskih čestica, u taj se krug uključuje i hetitski imperativni oblik za 1. lice: *iyallu* 'da ja to učinim!', *da bih ja to učinio!*, *učinit ću to!*, *aggallu* 'da mi je umrijeti!', *memallu* 'da mi je reći!' itd.

⁶ V. u ESSJa 14 i 15 s.vv.

⁷ ESSJa 15, s.v. – Dušanka Mirić (1998) misli da je upotreba čestice sa zamjeničkom upitnom riječju u srpskom, bugarskom, makedonskom i hrvatskom jeziku slavenski balkanizam, no takve upotrebe ima i u drugim slavenskim jezicima.

⁸ Npr. u 1984:418–436, i prije.

Ovdje se neću zadržavati na detaljima Toporovljeve analize: samo ću dodati da je to dalje povezano s nekoliko glagolskih oblika (i odglagolskih) na *-l-* u raznim indoeuropskim jezicima – npr., sa slavenskim glagolskim pridjevom radnim na *-l̥, -la, -lo* (i dalje s oblicima u toharskom, keltskom...).

Također, tu je i podudarnost značenja za sklopove kao *le-da-k̥to*, koji odgovara nečemu što bi bilo kao *budi tko, bilo tko*.

Za česticu *lje* P. Budmani piše: »mislim da bi moglo biti naj starije značenje: ne drukčije, dakle da je riječ što potvrđuje, a iz ovoga bi se značenja mogla druga izvesti« (Arj 25). – Dakle odgovara potvrđivanju glagolom *jest*. A tu je i "lijepljenje" jednoga 'jest' i drugoga što bi bilo blisko optativnom 'bilo': psl.? *estb-li u ruskom *esli* itd. 'ako je' (mi imamo *ako li* i druge sklopove s tim *li*).

Veliku ulogu u nastanku glagolskih formanata imaju prijašnje pune riječi.⁹ Tako je bilo i s glagolom 'biti'¹⁰ i drugima.

Uglavnom, za česticu koju poznajemo kao slavensku *lě/le/li*, baltičku *lai*, zbog njezina se položaja i ponašanja nameće misao da je glagolskoga porijekla, što se i prije pokušavalo pokazati. Zbog veze glagolskih oblika na *-l-* s tom česticom i zbog veza takvih formanata s glagolima 'biti' i zbog svega prethodnoga, trebalo bi i za sve to pokušati potražiti glagol 'biti' kao polazan.

Možemo biti dosta sigurni da tragovi takva glagola 'biti' postoje.

Bojan Čop rekonstruirao je indoeuropsko **el-* 'biti živahan' na temelju ovih primjera: lat. *alacer* 'živahan, vatren, veseo' (<**ala-tli-*), got. *aljan* sr. 'revnost, mar', stvnj. *ellian, ellen* 'revnost, odvažnost, srčanost', stsas., stengl. *ellen* isto, stnord. *eljan* 'snaga, poduzetnost' (germ. **aljana-* od kauzativa **oléje-*).¹¹

Zapravo bismo imali starije značenje 'biti živim, postojati, biti'.

Što se tiče oblikā, primjerice oblik slavenske čestice *li točno bi odgovarao obliku čestice *si, u kojoj je optativni oblik. Dakle imali bismo optativ za indoeuropsko **el-* (starije **Hel-*) 'biti' sličan onomu za **es-* (starije **Hes-*).

Oblici slavenski *lě i baltički *lai* (i slavenski *le, kao sekundarno?) daju se protumačiti iz optativa s *-oi-*: to bi bilo **Hl-oi-*, kao što je npr. toharsko B *šai, šei* 'bijaše, bio je' < ie. **Hs-oi-*.¹²

Uglavnom, bit će da je u indoeuropskom postojao i **Hel-* 'biti, postojati'.¹³

⁹ Za dublju razinu, v. članak Hegedűs 1997.

¹⁰ Greenberg 1990:101, o indoeuropskom *s*-aoristu i njegovoj vezi s **es-* 'biti' i o sličnim vezama.

¹¹ Čop 1974.

¹² Za taj toharski oblik te prusko *seisei* < ie. 3.l.opt. **s-/e/oi-s-e* i dr., v. Ivanov 1981:195.

¹³ Za indoeuropsko **Hel-* > **el-* 'biti' možemo naći usporednicu i u dubljem jezičnom srodstvu: u Illič-Svityča dano je nostratičko *ʔelA 'živjeti', s ovim odrazima:

LITERATURA

- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
 24 (VI,1). 1904.
 25 (VI,2). 1905.
 62 (XIV,4). 1955.
- Bezljaj, France. 1995. *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Tretja knjiga: P–S. Dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana : izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Etimološko-onomastična sekcija, založila Založba Mladinska knjiga.
- Čop, Bojan. 1974. *Indouralica I*. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Razred za filološke in literarne vede, Dela 30/I)
- Erhart, Adolf. 1982. *Indoevropské jazyki : Srovnávací fonologie a morfologie*. Praha : Academia.

afraz. *ʔ(j)l 'postojati, biti; naselje': semit. *ʔl (i *ʔll): arap. ʔāl 'porodica, najbliži rođaci', geez *hllw* (sa sekundarnim *h*), tigre *hll*, amhar. ʔll 'biti'; staroaramejski ʔl 'porodica, pleme' (→ akad. (novoasirij.) *aʔlu* 'plemenski savez'; *ʔhl: arap. 'ahl' 'stanovnici jednoga naselja, jednoga sela', stjužarab. (sabej.) ʔjl 'rod, porodica', mehri *āhl* 'narod, pleme', sirij. *jahlo*: 'pleme'; berber. *ʔjl (<*Hjl 'biti, postati': tuar., šilh aor. -ili (pret. -lli); ?kušit.: somal. (isak) -all, -ill, *ōll*- (benadir -all, -āl) 'biti'; ?saho, afar *l* (prez. *la*, perf. *le*) 'imati' ('ja imam' → 'u mene je'); ?čad.: logone (*ā*)*l* 'biti', mubi *li* 'imati' // polazno je *ʔ(j)l 'živjeti, postojati' → 'biti' (berb., kuš.), 'stanovništvo, narod, rod' → 'naselje' (sem.)

ural. *elä 'živjeti': fin. *elä*- 'živjeti', saam. (sjev. *æle*- isto; ?mord. (mokšan.) *er'a-*, *ir'a-*, (erzjan.) *er'a-* (s nejasnim *r*); marij. (gorn.) *älə-*, (lugov.) *ilə-*; udmur. *uly-*, komi *ol-*; stmađar. *ēl-, dij. *él-*, *il-*, mansij. *jel* ('oživljavati'), samodij. *ila-: nenec. *jile-*, enec. (Hantajka) *iđi-*, (Bajha) *jire-*, nganasan. *nīle-*, selkup. (Narym) *ela-*, (Ket') *ila-* itd.

dravid. *il/?el 'naselje': tamil. *il* 'dom; žena', malajalam. *il* 'dom, mjesto', kodagu *illavēn* 'rodak', tulu *illu* 'dom, porodica', telugu *illu* 'dom', kolami *ella* itd. – arh. *el u kolamiju, *il u drugim jezicima

altaj. *el 'stanovništvo; miran život': turk. *el: stturk. *el*, hakas. (kojbal.) *el*, *il* 'narod, rod, podanici', stjujur. (Kašgari) *el*, čagataj. *el* 'narod, zemlja', kazah. *el*, starokipčacki *el* 'narod, stanovništvo', turkmenski *il*, azerbajdžanski *el* 'narod, stanovništvo'; čuvaš. *jal* 'narod, zajednica; selo'; mongol. *el 'miran život': srmong. *el 'miran', *el-čin* 'poslanik' (← 'vjesnik mira'), mong. pism. *el'il* 'mir, dogovor, savez', kalmički *el* 'mir, dogovor; saveznik'; izvedenica kalmički *elgŋ* 'rođaci'; ?mandžur. *elxe* 'zdrav; procvat; mir'

?kartv.: stgruz. *er-* 'narod, vojska', gruz. 'narod', srgruz. *her-*, *el-* ('zemlja, kraj'), danas dij. (tušin.) *el-* 'narod'; svan. -*l*- osnova za pomoćni glagol u 3.l.prez. lašh. *l-i* 'jest', *l-i-x* 'jesu'

– Illič-Svityč 1971:267–8, afraz., ?kart., ural., drav. – Čop 1974 taj ural. sa spomenutim ie.

Što se tiče značenja povezanih s 'biti' i sličnima, usp. etrursko *am-* 'biti' koje se dobro povezuje s nostratičkim *ʔamΛ 'uzeti'.

- ESJSS 7, 1977. *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*. Hl. red. Adolf Erhart. 7: kuditi–luna. Praha : Academia.
- ESSJ 1, 1973. *Etymologický slovník slovanských jazyků : Slova gramatická a zájmena. Svazek 1: Předložky, koncové partikule*. Praha : Academia.
- ESSJa. *Ětimologičeskij slovar' slavjanskijh jazykov*. Otvetstvennyj redaktor Oleg N. Trubačev. Moskva : »Nauka«.
- 14: *labati–*lětepljъ. 1987.
- 15: *lětina–*lokačъ. 1988.
- Florschütz, Josip. 1943. *Hrvatska slovnica*. Zagreb : izdanje Nakladnog odjela Hrvatske državne tiskare. (1. izd. 1905.)
- Greenberg, Joseph. The prehistory of the Indo-European vowel system in comparative and typological perspective. U zb. *Proto-languages and proto-cultures*. Materials from the First International Interdisciplinary Symposium on Language and Prehistory, Ann Arbor, 8–12 November, 1988. Edited by Vitaly Shevoroshkin. Bochum :Universitätsverlag Dr. Norbert Brockmeyer. (Bochum publications in evolutionary cultural semiotics, 25) 77–136.
- Hamm, Josip. 1970. *Staroslavenska gramatika*. Treće izdanje. Zagreb : Školska knjiga.
- Hegedűs, Irén. 1997. On grammaticalization in Nostratic. U zb. *Indo-European, Nostratic, and beyond: Festschrift for Vitalij V. Shevoroshkin*. Eds. Irén Hegedűs, Peter A. Michalove and Alexis Manaster Ramer. Washington : Institute for the Study of Man. (Journal of Indo-European Studies Monograph Series, 22), 106–115.
- Ivanov, Vjačeslav Vs. 1981. *Slavjanskij, baltijskij i rannebalkanskij glagol : indoeuropejskie istoki*. Moskva : Izdatel'stvo »Nauka«.
- Ivšić, Stjepan. 1967. Enklitike, osobito njihov namještaj u staroslovenskome jeziku s obzirom na ostale slavenske jezike. *Rad JAZU*, knj. 348, 61–140.
- Ivšić, Stjepan. 1970. *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb : Školska knjiga.
- Jurišić, Blaž. 1992. *Nacrt hrvatske slovnice : Glasovi i oblici u povijesnom razvoju*. Zagreb : Matica hrvatska. (Pretisak izdanja iz 1944.)
- Mirić, Dušanka. 1998. Partikula *li* kao modifikator značenja upitnog iskaza. U knj. *XII Międzynarodowy Kongres Slawistów, Kraków 27 VIII – 2 IX 1998, Streszczenia referatów i komunikatów : Językoznawstwo*. Opracowanie Jerzy Rusek, Janusz Siatkowski, Zbigniew Rusek. Warszawa : Wydawnictwo Energeia. Str. 101.
- Savčenko, Aleksej N. 1974. *Sravnitel'naja grammatika indoeuropejskijh jazykov*. Moskva : Vysšaja škola. (I prijevod Mate Križmana, u rukopisu.)

Indo-European **el-* 'to be'

Summary

It seems possible that there was an Indo-European root **el-* (**Hel-*) 'to be, to exist', what was reflected in Latin *alacer* 'lively, vivid, merry', Goth. *aljan* 'eagerness', OHG *ellian*, *ellen* 'eagerness, courage, bravery', OS, OEng. *ellen* id., ON *eljan* 'strength, daring' (Gmc. **aljana-*) etc. It was also reflected in some Slavic and Baltic particles (*li, *lě; *lai*), as Slavic particle *si came from IE **es-* 'to be'.

Ključne riječi: indoeuropski glagol, indoeuropski *biti*, etimologija

Key words: Indo-European verb, Indo-European *to be*, etymology